

Senter for
omsorgsforskning

Årsmelding 2012

KONTAKTINFORMASJON

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, ØSTLANDET

Leder: Maren Sogstad, maren.sogstad@hig.no

Faglig ansvarlig: Tor Inge Romøren, tromoren@online.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, VESTLANDET

Daglig leder: Oddvar Førland, oddvar.forland@hib.no

Forskningsleder: Frode F. Jacobsen,

frode.fadnes.jacobsen@hib.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, NORD-NORGE

Daglig leder: Anne Serine Fottland,

anne.serine.fottland@uit.no

Faglig leder: Torunn Hamran, torunn.hamran@uit.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, MIDT-NORGE

Daglig leder: Kirsten Lange, kirsten.lange@hint.no

Faglig leder: Ove Hellzen, ove.hellzen@hint.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, SØR

Daglig leder: Bjørnulf Arntsen, bjornulf.arntsen@uia.no

Faglig leder: Olle Söderhamn, olle.soderhamn@uia.no

Høgskolen i Telemark

Innhold

Forord	5
Felles aktivitet	9
Årsmeldinger	13
Østlandet	13
Vestlandet	19
Nord-Norge	27
Midt-Norge	37
Sør	45

FORORD

Forord

Dette er den tredje publikasjonen med årsmeldinger fra de fem sentrene for omsorgsforskning. Arbeidet vårt er kommet i godt gjenge og blitt vel integrert, samtidig som hvert senter har sine faglige og organisatoriske særpreg. Samlet sett utgjør vi nå et tyngdepunkt for omsorgsforskningen i Norge. I tillegg til disse felles årsmeldingene har vi en rapportserie (denne finnes på omsorgsforskning.no). Vi arbeider med å utvikle en felles forståelse og definisjon av hva omsorgsforskning er, og vi vil i løpet av dette året også utvikle en felles, overordnet strategi. Vi har også begynt drøftinger om å utgi et tidsskrift for fagfeltet vårt. Vi regner med at fruktene av slikt arbeid ikke bare skal være til nytte for oss selv, men også for fagmyndigheter og Forskningsråd, for praksisfeltet, og for våre øvrige kolleger i institutt-, høgskole- og universitetssektoren.

Vi tilhører et ekspanderende forskningsområde. Bevilgningene til omsorgsforskning er økende. NOU 2011:11 «Innovasjon i omsorg» representerer i denne sammenhengen et framsynt bidrag. Utredningen foretar bl.a. en gjennomgang av omsorgsforskningens utvikling i Norge og lanserer ideen om at omsorgsforskning bør bli et bredt, selvstendig fagfelt. Utredningen skal følges opp av en melding til Stortinget. Vi er spente på hva denne meldingen vil si om dette spørsmålet, og hvilke vurderinger Stortinget vil gjøre. Samtidig har Norges forskningsråd lansert satsingen «Flere aktive og sunne år» som bl.a. foreslår å øke bevilgningene til omsorgstjenesteforskning. Bakgrunnen for alt dette er selvsagt en tro på at omsorgsforskning kan bidra til å løse utfordringer som den demografiske utviklingen fører med seg. Våre fem sentre ønsker å stå sentralt i den ekspansjonen som er foreslått. Våre fortrinn i denne sammenhengen er at vi har en landsdekkende kontaktflate med de kommunale omsorgstjenestene, og at vi har et praksisnært perspektiv i vårt arbeid.

«Innovasjon» er blitt et ord som stadig oftere legger premisser for aktivitet i offentlig sektor generelt, og i forskningsverdenen spesielt. Det er i ferd med å bli et moteord – ja, en bølge som noen hver kaster seg på. Innovasjon er viktig i alt arbeid, også i omsorgsarbeid. Kanskje har den vært undervurdert her. Men innovasjon må ikke bli et mål i seg selv, bare et middel til å skape bedre – og helst også billigere – hjelp for mennesker som er avhengige av andre for å mestre hverdagen. Den som har fulgt med en tid, har lenge sett at pleie- og omsorgssektoren i seg selv er en eneste stor innovasjonsprosess. Nye løsninger – små som store – ser kontinuerlig dagens lys. De spres og tas i bruk, og slik har det vært i tiår etter tiår.

Omsorgsforskningen skal selvsagt også bidra til innovasjon. Men omsorgsforskning er noe mer og noe annet enn innovasjonsforskning. Det brede feltet av formelt og uformelt omsorgsarbeid rommer mange uløste spørsmål og store kunnskapshull – fra familiehjelpens psykologi til sammenlikning av offentlige og privat finansierte tjenestesystemer mellom land og over tid.

Omsorgsforskningen har nok å ta fatt i. De fem sentrene som her legger fram årsmeldingene sine ser fram til fortsatt arbeid på et kunnskapsområde med høy relevans for mange av de store spørsmålene i et aldrende samfunn.

Tor Inge Romøren

FELLES AKTIVITET

Felles aktivitet

De fem sentrene for omsorgsforskning danner et nasjonalt nettverk, som til sammen utgjør et tyngdepunkt innen omsorgsforskning i Norge. Sentrene fremstår helhetlig gjennom felles logo, felles rapportserie og felles nettportal – www.omsorgsforskning.no.

Sentrene har i 2012 hatt to samlinger. Den første samlingen var arrangert av Senter for omsorgsforskning, Sør. Tema på samlingen var diskusjon av felles saker og utfordringer samt utvikling av felles forskningsaktivitet. I september møttes alle sentrene til en utvidet samling over fire dager på Stiklestad. Formålet med denne samlingen var å samle en større gruppe av forskere som er knyttet til de ulike sentrene for omsorgsforskning for å bli bedre kjent både med personene og den faglige aktiviteten ved sentrene. Vi hadde konstruktive dager med presentasjon av de fem sentrene og deres aktivitet, dialog med HOD knyttet til forventninger og muligheter, presentasjon av faglige prosjekter ved de ulike sentrene og metodediskusjon rundt mixed methods. Vi hadde gode erfaringer med et slikt utvidet seminar og ønsker å arrangere en tilsvarende samling igjen i 2014.

NASJONAL KONFERANSE FOR OMSORGSFORSKNING

I oktober arrangerte Sentrene den 3. nasjonale konferansen om omsorgsforskning på Gjøvik. Hovedtemaet for konferansen denne gangen var «et nordisk blikk på samhandling». Nær 200 deltagere var samlet for å høre Ulla Gurner fra Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum og Karsten Vrangbæk fra Anvendt Kommunal Forskning, København, fortelle om erfaringer fra våre naboland. Torgeir Bruun Wyller delte tanker og erfaringer knyttet til

geriatrike pasienter i samhandlingsformen her hjemme. Det var også nær 30 presentasjoner i parallelle sesjoner med bidrag fra ulike forskingssentre og kommunale institusjoner. Et bredt spekter av temaer var representert, fra demens til organisering og styringspraksiser i helse- og omsorgssektoren.

Neste nasjonale konferanse vil bli arrangert oktober 2014.

SENERBLAD

I forbindelse med den nasjonale konferansen ble det utgitt et senterblad som på en populærvitenskapelig måte formidler ulike prosjekter i de fem sentrene. Bladet ble distribuert til alle deltagerne på konferansen og ellers gjennom våre nettverk. Bladet ligger også tilgjengelig elektronisk på vår hjemmeside www.omsorgsforskning.no

FELLES RAPPORTSERIE

Sentrene har etablert en felles rapportserie for publisering av rapporter knyttet til prosjekter gjennomført ved de fem sentrene. Rapportserien skal omfatte faglige arbeider på et høyt nivå. Rapportserien publiseres online på www.omsorgsforskning.no.

UTGIVELSER I RAPPORTSERIEN I 2012

Mona Andersen, *En kartlegging av relevante og praksisnære problematikker knyttet til implementering av IPLOS i norske kommuner. Sluttrapport fra en pilotstudie*

Vibeke Bostrøm og Per Gunnar Disch, *Lindrende omsorg ved livets slutt. En evaluering av et kompetanseutviklingsprogram i Vestfold*

Torunn Hamran og Siri Moe, *Yngre og eldre brukere i hjemmetjenesten - ulike behov eller forskjellsbehandling: flerfaglig praksis i et interaksjonsteoretisk perspektiv*

Tor Inge Romøren, *Ulike «omsorgsregimer» for eldre og yngre hjemmetjenestemottakere? : en kvantitativ analyse*

Anne Ingebjørg Takvam, *Tjenestetilbudet til voksne personer med nevrologiske lidelser. Mange tuer i et kupert terreng.*

Per Gunnar Disch og Gro Lorentzen, *Aktiv omsorg : prioritering, kompetanse og kompetansebehov*

Aud Findal Dahl og Mariann Fossum, *Bo trygt og godt hjemme. En forstudie av Agderkommunenes bruk av velferdsteknologi*

Arntsen, Bjørnulf, Bakken, Runar, *Holdninger til formell utdanning blant ufaglærte innen kommunal pleie- og omsorgssektor: et klasseperspektiv*
Laila Tingvold og Maren Sogstad, *Lindrende behandling – Erfaringsoppsummering – tilskuddsordning for kompetansehevende tiltak for lindrende behandling og omsorg ved livets slutt*
Maren Sogstad, *På god vei – Erfaringer fra lindrende enhet etter ett års drift*

MULIG SENTERTIDSSKRIFT

Sentrene har startet arbeidet for å se på muligheten av å etablere et vitenskapelig tidsskrift for omsorgsforskning. Arbeidet vil fortsette i 2013.

FELLES FORSKNINGSPROSJEKT

Sentrene for omsorgsforskning fikk i 2012 innvilget et felles prosjekt i Helse- og omsorgsprogrammet i Forskningsrådet. Temaet for prosjektet er frivillig omsorg i pleie- og omsorgstjenestene. Prosjektet vil starte opp i 2013.

FORSKNINGSFAGLIG BISTAND TIL UTVIKLINGSENTRENE FOR SYKEHJEM OG HJEMMETJENESTER

Sentrene for omsorgsforskning har siden 2009 fått bevilgning fra Helsedirektoratet for å yte forskningsfaglig bistand til utviklingssentrene. Ut fra regionale forskjeller og behov er det utarbeidet planer for gjennomføring av arbeidet. Sentrenes rolle i forhold til utviklingssentrene ble tydeliggjort gjennom utviklingssentrenes overordnet strategi 2011 – 2015.

Senter for
omsorgsforskning
ØSTLANDET

ØSTLANDET

Årsmelding Østlandet

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Østlandet ble etablert i 2006 og er en integrert del av avdeling for helse, omsorg og sykepleie på Høgskolen i Gjøvik.

Senteret jobbet i 2012 med fire større prosjekter finansiert av Norges forskningsråd, tre doktorgradsprosjekter med annen finansiering, i tillegg til noen mindre oppdrag for kommuner og andre. Senteret har i tillegg til sin regionale funksjon også nasjonal koordinatorrolle for de fem sentrene for omsorgsforskning. Dette innebærer bl.a. praktisk arbeid og oppfølging rundt felles aktiviteter og møtepunkter.

Senteret er finansiert via basistilskudd fra Forskningsrådet, prosjektmidler fra Forskningsrådet, en egenandel fra høgskolen, samt inntekter fra oppdragsforskning. Senteret hadde i 2012 et budsjett på 5,9 mill. og hadde i første halvår syv ansatte fordelt på 4,3 årsverk, og fra høsten ni ansatte i totalt 4,95 årsverk.

ANSATTE I SENTERET

Maren Sogstad, førsteamanuensis, leder 100 %
Tor Inge Romøren, professor, faglig ansvarlig 35 %
Bente Ødegård Kjøs, førstelektor, 50 %
Laila Tingvold, førsteamanuensis, 100 %
Kari Bjerke Gjærde, informasjonskonsulent, 50 %
Siv Magnussen, stipendiat, 100 %
Ragnhild Hellesø, professor, 20 %
Anders Kvale Havik, forsker, 20 %
Marijke Veenstra, forsker, 20 %

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Senter for omsorgsforskning, Østlandet har sin hovedaktivitet innenfor omsorgstjenesteforskning. Prosjektene dreier seg i stor grad om hvordan en utvikler og organiserer pleie og omsorgstjenester i kommunene. Viktige temaer her er ledelse, kvalitetsarbeid, samhandling og kontinuitet.

Grunnstammen i forskningsaktiviteten ved senteret utgjøres av fem større prosjekter, hvorav fire er doktorgradsprosjekter.

OPPDRAG GJENNOMFØRT I 2012

- *Erfaringer fra lindrende enhet.* Oppdragsgiver Gjøvik kommune
- *Erfaringsoppsummering av tilskuddsordningen for kompetansehevende tiltak for lindrende behandling og omsorg ved livets slutt.* Oppdragsgiver HelseDirektoratet.
- *Evaluering av bruk av holdningsplaner for personer med demens.* Oppdragsgiver Hamar kommune.
- *Evaluering av opplæring knyttet til formidling av helseinformasjon på folkebibliotek.* Oppdragsgiver Stange kommune.

PROSJEKTER SOM FORTSETTER INN I 2013

- *Kvalitetsarbeid i kommunal pleie- og omsorgstjeneste.* Doktorgradsprosjekt av Bente Ødegård Kjøs. Veiledere har vært Tor Inge Romøren (HiG/SOF) og Grete Botten (UiO).
- *Ledelse i sykehjem.* Doktorgradsprosjekt av Anders Kvale Havig. Veiledere har vært Tor Inge Romøren (HiG/SOF), Lars Kjekshus (UiO) og Anders Skogstad (UiB)
- *Kontinuitet i hjemmetjenesten.* Doktorgradsprosjekt av Edith Roth Gjevjon. Veiledere har vært Tor Inge Romøren (HiG/SOF) og Ragnhild Hellesø (HiG/SOF).
- *Lokalmedisinsk senter.* Doktorgradsprosjekt av Siv Magnussen. Veiledere er Dag Ola Torjesen (UiA) og Tor Inge Romøren (HiG/SOF).
- *Eldre på flyttefot: overganger fra sykehus til kommunal pleie- og omsorgstjeneste.* Prosjektleder Tor Inge Romøren.
- *Evaluering av omsorgsplan 2015.* Prosjektet hos oss ledes av Laila Tingvold (HiG/SOF), i samarbeid med Bente Ødegård Kjøs, Anders Kvale Havig og Tor Inge Romøren.
- *Evaluering av samhandlingsreformen.* Prosjektet vil starte for fullt i 2013.
- *Evaluering av fastlegesykepleier-ordningen,* Lillehammer kommune
- *Erfaringer fra personer som har hatt forebyggende hjemmebesøk,* Hamar og Gjøvik kommune

- Bidra med forelesning og veiledning i studiet Helse og omsorg i plan, Høgskolen i Lillehammer

For mer informasjon om de ulike prosjektene, se vår hjemmeside www.hig.no/omsorgsforskning.

Senteret har også hatt stort fokus på utvikling av nye prosjekter og sendte i 2012 tre søknader til Helse og omsorgstjenesteprogrammet i Norges forskningsråd. Vi var også samarbeidspartnere på ytterligere tre søknader sendt til dette og andre programmer i forskningsrådet.

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

Senteret har som mandat å drive forskning og utvikling, med de kommunale pleie og omsorgstjenestene som primære målgruppe.

I 2012 fikk senteret ansatt en informasjonskonsulent. Dette er et viktig tilskudd som vil heve mengden og kvaliteten på vårt formidlingsarbeid.

Senteret har sin hjemmeside som hovedprioritering i formidlingsarbeidet. Målet er at hjemmesiden skal være oppdatert i forhold til senterets aktivitet, gi en oversikt over prosjekter og ha en oppdatert liste over publikasjoner. I 2012 fikk også senteret profil på Facebook.

I tillegg til hjemmesiden har vi formidlet vår forskning ved deltagelse på konferanser regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Blant annet deltok Anders Kvale Havig på GSA-konferansen i San Diego i november med posteren «Teams and quality of care in nursing homes».

Vi har også laget et nyhetsbrev som er distribuert til kommunene i vår region. Nyhetsbrevet fortalte litt om vår aktivitet og presenterte to av senterets prosjekter.

Ansatte ved senteret har også bidratt til undervisningen ved Høgskolen i Gjøvik rundt tema hvor vi har forskningsaktivitet.

Senteret har også arrangert nettverkssamlinger for utviklingsentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i vår region som del av oppgaven sentrene er gitt fra Helsedirektoratet.

PUBLIKASJONER

Gjevjon, E.R., Romøren, T.I., Kjøs B.Ø., and Hellesø, R.,
Continuity of care in home health-care practice: two management paradoxes.

Journal of Nursing Management, Article first published online: 30 mar 2012, doi: 10.1111/j.1365-2834.2012.01366.

Romøren, T.I. *Ulike «omsorgsregimer» for eldre og yngre*

hjemmetjenestemottakere? – en kvantitativ analyse. Senter for omsorgsforskning rapportserie nr. 4/2012

Sogstad, M. *På god vei – Erfaringer fra lindrende enhet etter ett års drift.* Senter for omsorgsforskning rapportserie nr. 10/2012.

Tingvold, L., Sogstad, M. *Lindrende behandling – Erfaringsoppsummering – tilskuddsordning for kompetansehevende tiltak for lindrende behandling og omsorg ved livets slutt.* Senter for omsorgsforskning rapportserie nr. 9/2012.

Romøren, T.I. *Nyttig om livskvalitet.* Tidsskrift for den norske legeforening, 2012; 132:708 doi: 10.4045/tidsskr.12.0084

PROSJEKT

«Er ledelse viktig for kvaliteten i norske sykehjem?»

Anders Kvale Havig, doktorgradsavhandling

Media skriver om det daglig, politikerne er opptatt av det ved hvert valg og for beboere og pårørende er det essensielt; hva skal til for å få velfungerende sykehjemsavdelinger? Søker man svar i den offentlige debatten, kan man få inntrykk av at høyere og bedre

kvalifisert bemanning er nøkkelen til bedre sykehjems kvalitet, og at det er en automatisk sammenheng mellom bemanning og kvalitet. Men er det så enkelt? Kan det være at ledelse har vel så stor betydning? Og hvis ledelse er viktig, hvilken ledelsesstil er egnet? Temaet for vår undersøkelse var *ledelse i sykehjem*.

For å svare på spørsmålet innhentet vi data fra 40 sykehjemsavdelinger i 22 sykehjem i middels store og store kommuner over hele landet. Datamaterialet ble samlet inn ved hjelp av spørreskjema til ansatte og pårørende, intervju med avdelingsledere og feltobservasjoner. For å måle ledelsesstilen til avdelingslederne, stilte vi spørsmål til ansatte.

Flere ulike ledelsesstiler ble forsøkt målt, men kun to stiler skilte seg ut; oppgaveorientert ledelse og relasjonsorientert ledelse.

I oppgaveorientert ledelse er fokuset på å løse organisasjonens arbeidsoppgaver på en best mulig måte, planlegge og organisere aktiviteter, klargjøre roller, planer og ansvar og kontrollere at arbeidet utføres i henhold til organisasjonens mål. Oppgaveorientert ledelse må imidlertid ikke forveksles

med autoritær ledelse, hvor lederen dikterer de ansatte uten å involvere dem i hvordan avdelingen skal styres.

I relasjonsorientert ledelse er fokuset derimot på å utvikle gode relasjoner mellom lederen og de ansatte og mellom de ansatte, være støttende overfor de ansatte og utvikle egenskaper ved de ansatte.

Begge ledelsesstilene er anerkjente innen for ledelsesforskning, og har i flere tidligere studier vist å ha effekt på organisasjoners prestasjonsnivå.

Kvaliteten ved sykehjemsavdelingene ble målt ved hjelp av spørsmål til pårørende og ansatte på sykehjemsavdelingene og feltobservasjoner. For å studere om det var noen sammenheng mellom ledelsesstilene og kvalitet kjørte vi såkalte regresjonsanalyser. I analysene kontrollerte vi for en rekke forhold, blant annet størrelse på sykehjemmet og avdelingen, bemanningsnivå og -miks og turnover.

Analysene viste at det var en sterk sammenheng mellom begge de to ledelsesstilene og de tre kvalitetsmålene fra henholdsvis pårørende, ansatte og feltobservasjoner. Videre viste resultatene at oppgaveorientert ledelse hadde en sterkere effekt på kvalitetsnivået enn relasjonsorientert ledelse.

Resultatet viser også at avdelingslederen spiller en avgjørende rolle for kvalitetsnivået i sykehjem, og at lederen bør være aktiv, tydelig og fortløpende ta tak i problemer og utfordringer som oppstår på avdelingen. Den relativt sterke effekten av oppgaveorientert ledelse kan tildels skyldes karaktertrekk ved sykehjemmene; oppgaveorientert ledelse har vist seg å ha større effekt på arbeidsplasser som er preget av rutineoppgaver og relativt lite selvbestemmelse og frihet. Angående relasjonsorientert ledelsesstil er det viktig å understreke at denne ledelsesstilen også var en viktig faktor for kvalitetsnivået, og at sykehjemsledere bør kombinere de to ledelsesstilene i utøvelsen av sin ledelse.

Når det gjelder ledelse i sykehjem er det viktig å være oppmerksom på at mange sykehjemsbeboere har demens og at de dermed ikke er i stand til å gi en fornuftig tilbakemelding på kvaliteten av tjenestene de mottar. Når en organisasjon mottar begrenset med tilbakemelding og evaluering, kan resultatet bli at det utvikler seg en ukultur på arbeidsplassen. På sykehjem kan dette skje ved at det utvikler seg en kultur preget av hva ansatte ønsker og foretrekker snarere enn hva som er til det beste for beboerne.

For å korrigere for manglende tilbakemelding bør ledere i sykehjem utøve en aktiv og oppgaveorientert ledelse, hvor de kontrollerer at sykehjemmet utøver sine oppgaver i tråd med organisasjonens mål.

Senter for
omsorgsforskning
VESTLANDET

VESTLANDET

Årsmelding Vestlandet

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Vest ble etablert i 2008, og består av et partnerskap mellom følgende 12 institusjoner:

- Høgskolen i Bergen
- Høgskolen Stord/Haugesund
- Høgskulen i Sogn og Fjordane
- Betanien diakonale høgskole
- Haraldsplass diakonale høgskole
- Universitetet i Bergen
- Universitetet i Stavanger
- Uni Rokkansenteret
- Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland
- Helse Bergen
- Helse Førde
- Helse Fonna

Revidert partnerskapsavtale for 2012–2015 ble inngått i 2012. I den gamle partnerskapsavtalen fra 2008–2012 var Universitetet i Stavanger assosiert partner. De søkte og ble godkjent som vanlig partner i 2012. Bergen Røde Kors sykehjem og NKS Olaviken alderspsykiatriske sykehus har vært partnere fra 2008, men utgår fra 2012. Styringsgruppen består av ni representanter fra partnerinstitusjonene.

Senteret har ved utgangen av året 6,7 prosjektansatte stillinger (8 personer) og i tillegg en rekke faglig tilknyttede fra Høgskolen i Bergen og fra partnerinstitusjonene.

LEDELSE

Førland, Oddvar: Daglig leder og førsteamanuensis (fra 1. april)
Jacobsen, Frode Fadnes: Forskningsleder og professor

PROSJEKTANSATTE

Berge, Mari Synnøve: PhD-stipendiat (fra 1. august)
Drageset, Jorunn: Post.doc.
Mekki, Tone Elin: PhD-stipendiat
Takvam, Anne Ingebjørg: Prosjektmedarbeider fram til 1. oktober
Tveit, Eva Marie: Post.doc.
Øye, Christine: Post.doc.
Øverlie, Anne: Senterkoordinator (fram til 31. mars)
Ågotnes, Gudmund: PhD-stipendiat

UTVALG AV ANSATTE FRA PARTNERINSTITUSJONENE SOM ER FAGLIG TILKNYTTET SENTERET I PÅGÅENDE PROSJEKTER:

Alsvåg, Herdis: Professor Haraldsplass diakonale høyskole
Boge, Jeanne: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Christensen, Karen: Professor Universitetet i Bergen, sosiologisk institutt
Drageset, Sigrunn: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Dåvøy, Grethe: Førstelektor Høgskolen i Bergen
Folkestad, Helge: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Furnes, Bodil: Førsteamanuensis Universitetet i Stavanger
Giske, Tove: Førsteamanuensis Haraldsplass diakonale høyskole
Graverholt, Birgitte: PhD-stipendiat Høgskolen i Bergen
Hjelle, Kari Margrete: Førstelektor Høgskolen i Bergen
Hole, Astrid Drange: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Karlsson, Bengt: Professor II Universitetet i Stavanger
Kjerstad, Egil: forsker Uni Rokkansenteret
Langeland, Eva: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Martinsen, Kari: Professor Høgskolen i Harstad og Haraldsplass diakonale høyskole
Midtbø, Toril: Førstelektor Høgskolen i Sogn og Fjordane
Ramvi, Ellen, post.doc.: Universitetet i Stavanger
Rehnsfeldt, Arne: Professor Høgskolen Stord/Haugesund
Rykkje, Linda: PhD-stipendiat Høgskolen Stord/Haugesund
Råholm, Maj-Britt: Professor Høgskolen i Sogn og Fjordane
Skutle, Olbjørg: Høgskolelektor Høgskolen i Bergen
Sudmann, Tobbå Therkildsen: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Synnes, Oddgeir: Førsteamanuensis Betanien diakonale høyskole
Testad, Ingelin: Førsteamanuensis II Universitetet i Stavanger
Tuntland, Hanne: Førstelektor Høgskolen i Bergen
Van den Bergh, Graziella: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Vevatne, Kari: Instituttleder Universitetet i Stavanger

I tillegg samarbeider vi i prosjekter med forskere utenfor partnerinstitusjonene.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Senter for omsorgsforskning Vest konsentrerer sin forskningsinnsats omkring institusjonelle betingelser for kompetanse og kvalitet i omsorgstjenestene, med hovedvekt på eldreomsorg i kommunene. Prioriterte satsingsområder er:

- Sammenliknende omsorgstjenesteforskning
- Implementeringsforskning i omsorgstjenestene
- Individuer og individuelle forløp i omsorgstjenestene
- Omsorgsfilosofi

Forskningsaktiviteten ved senteret er økende. Rapporten vi sendte Forskningsrådet for perioden oktober 2011–oktober 2012 viste 36 publiserte vitenskapelige artikler (med referee), 3 publiserte vitenskapelige artikler (uten referee) samt 8 bokkapitler (med og uten referee). Dette er publikasjoner knyttet til fagfeltet omsorgsforskning forfattet av prosjektansatte i senteret og fra faglig tilknyttede fra Høgskolen i Bergen og partnerinstitusjonene.

Senteret i vest leder et fireårig prosjekt med midler fra Norges Forskningsråd (Medced: om forskning på effekt og implementering av «tillit framfor tvang»-modellen) og et treårig prosjekt med midler fra Regionalt forskningsfond Vestlandet (om forskning på implementering av omsorgsteknologi). Vi er dessuten partnere i et annet forskningsrådsprosjekt (knyttet til «det gode sykehjem») og et kommende prosjekt knyttet til frivillighet og omsorg. I tillegg leder eller deltar senteret i til sammen 22 andre forsknings- og utviklingsprosjekter av kortere varighet. Disse er finansiert av samarbeidspartnere som Helse og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet, Fylkesmannen i Hordaland, Kreftforeningen og Helse Bergen.

Flere av prosjektene foregår i samarbeid med Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester i regionen. Senteret har en bistands- og veilederfunksjon overfor de fire utviklingssentrene i Vest.

UTVALG AV PÅGÅENDE FORSKNINGSPROSJEKTER I 2012 LEDET AV SENTER FOR OMSORGSFORSKNING VEST (FINANSIERINGSINSTANS I PARENTES)

- Modeling and evaluating evidence based continuing education in nursing home dementia care – MEDCED (Norges Forskningsråd).
- Teknologi som støtte i kommunehelsetjenesten: forskning på implementering av omsorgsteknologi. (Regionalt forskningsfond Vestlandet).
- Tidlig intervensjon og rehabilitering etter sykdom og skade. Forskning på implementering av Fredericiamodellen/hverdagslivsrehabilitering i en

- norsk kommune (Helsedirektoratet, Voss kommune og HiB).
- Utvikling og implementering av modeller for forebyggende hjemmebesøk for eldre (Helsedirektoratet i samarbeid med Utviklingscentre for sykehjem og hjemmetjenester).
- Sykehusinnleggelse fra sykehjem (HiB og partnerinstitusjonene).
- Tjenestetilbudet til voksne personer med nevrologiske lidelser (Helse- og omsorgsdepartementet).
- Eldre kreftpasienter på sykehjem. Beskrivelse av helserelatert livskvalitet, mestring, sosial støtte – en longitudinell studie (Kreftforeningen).
- Salutogen tilnærming og «self-management» som tilnærming for pasienter med ulike langvarige helseutfordringer (HiB).
- «Kommunar i dans med frivillig innsats» – et aksjonsforskningsprosjekt (Fylkesmannen i Hordaland)
- Mestring, sosial støtte og psykologiske reaksjoner hos kvinner med brystkreft - en oppfølgingsstudie (HiB).
- Forskernettverket «Omsorgens grunnlag, fenomener og vilkår» (bestående av personer fra partnerinstitusjonene) arrangerer seminarer og publiserer artikler og antologier. Bokutgivelse på Fagbokforlaget i 2013 er under arbeid.

UTVALG AV PÅGÅENDE PROSJEKTER I 2012 DER SENTER FOR OMSORGSFORSKNING VEST ER PARTNER (FINANSIERINGSINSTANS I PARENTES)

- Det gode sykehjem/Contested spaces (Norges Forskningsråd)
- Re-imagining Long-Term Residential Care: An International Study of Promising Practices (Kanadisk forskningsråd)
- Grønn omsorg (RFF Hovedstaden)
- Marketisation in eldercare (NordForsk og det svenske forskningsrådet, FAS)

I tillegg har våre 12 partnerinstitusjoner i Vest flere pågående forskningsprosjekter inn mot omsorgsforskning.

FORMIDLING

Prosjektansatte på senteret har i 2012 deltatt med innlegg og postere på konferanser i inn- og utland. Vi har arrangert en seminarrekke knyttet til feltarbeidsmetodikk i pleie- og omsorgssektoren og har vært medarrangør på Helse- og omsorgskonferansen i Hordaland.

Foruten vitenskapelige publikasjoner har ansatte i 2012 bidratt med kronikker og reportasjer i aviser/massemedia.

Ansatte på senteret har sittet i nasjonal arbeidsgruppe i Helsedirektoratet knyttet til utvikling av kvalitetsindikatorer i sykehjem, referansegruppe for Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI) knyttet til Demens og eldre innvandrere og i fag- og styringsrådsgrupper for tre av Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester regionen.

UTVALG AV PUBLIKASJONER

- Andersen, M. (2012). *En kartlegging av relevante og praksisnære problematikker knyttet til implementering av IPLOS i norske kommuner: sluttrapport fra en pilotstudie*. Rapportserie: Senter for omsorgsforskning nr. 1/ 2012.
- Bentsen SB, Langeland E, Holm AL. (2012). *Evaluation of self-management interventions for chronic obstructive pulmonary disease*. J Nurs Manag. Sep;20(6):802-13.
- Christensen, Karen (2012). *Towards sustainable hybrid relationships in cash-for-care systems*. Disability & Society, vol.27, no.3, pp.399-412, 2012.
- Christensen, Karen (2012). *Towards a mixed economy of long-term care in Norway? Critical Social Policy*.
- Christensen, Karen (2012). *Når velferdstjenester møter ny velferdsstyring: om implementeringen av IPLOS*. Sosiologi i dag, vol.42, no.2, pp.48-69, 2012.
- Drageset, J, Kirkevold M, Espehaug B. (2012) *The impact of depression and sense of coherence on emotional and social loneliness among nursing home residents without cognitive impairment - a questionnaire survey*. Journal of Clinical Nursing
- Drageset, J., Eide GE, Ranhoff AH. (2012) *Mortality in nursing home residents without cognitive impairment and its relation to self-reported health-related quality of life, sociodemographic factors, illness variables and cancer diagnosis: a 5-year follow-up study*. Qual Life Res.
- Drageset, J., Eide GE, Kirkevold M, Ranhoff AH. (2012) *Emotional loneliness is associated with mortality among mentally intact nursing home residents with and without cancer: a five-year follow-up study*. Journal of Clinical Nursing
- Drageset S., Lindstrøm T.C. Giske T. & Underlid K. (2012) *The support I need" Women's experiences of social support after having received breast cancer diagnosis and awaiting surgery*. Cancer Nursing. 2012 35(6) s. E39-E47
- Drageset S. (2012) Doktorgradsavhandling: «Psychological distress, coping and social support in the diagnostic and preoperative phase of breast cancer» BORA, UiB.
- Ellingsen, S., Roxberg, Å., Kristoffersen, K., Rosland, J. H., Alvsvåg H., (2012). *To enter a world with no future. A phenomenological study describing the embodied experience of time when living with severe incurable disease*. Scandinavian Journal of Caring Sciences

- Harrington, C., Choiniere, J., Goldman, M., Jacobsen, F. F., Lloyd, L., McGregor, M., Stamatopoulos, V. & Szebehely, M. (2012) *Nursing home staffing standards and staffing levels in six countries*. Journal of Nursing Scholarship No.1, Vol.44, s.88-98.
- Jacobsen, F. F. (2012) *Context and uncertainty in narratives*. Anthropology & Medicine. No.3, Vol.19, pp.291-302.
- Langeland, E. (2012) *Betydningen av den salutogene modell for sykepleie*. Klinisk Sygepleje, 26 (2), 38-48.
- Rykkje, L. L. R., Eriksson, K., & Råholm, M. (2012) *Spirituality and caring in old age and the significance of religion - a hermeneutical study from Norway*. Scandinavian Journal of Caring Sciences, Advance online publ. (24 JUN 2012)
- Sandvoll, A.M., Kristoffersen, K., Hauge, S. (2012) *New quality regulations versus established nursing home practice: a qualitative study*. BMC Nursing 2012; 11:7
- Thorkildsen, K.M., Eriksson K., Råholm, M.B. (2012) *The substance of love when encountering suffering: an interpretative research synthesis with an abductive approach*. Scand J Caring Sci.
- Øye, C. & Bjelland, A.K. (2012) *Deltagende observasjon i fare? En vurdering av noen forskningsetiske retningslinjer og godkjenningsprosedyrer*. Norsk antropologisk Tidsskrift, 23(2);143-156.

PROSJEKT

**Dyktige ansatte – glade beboere?
Effekt og implementering av «tillit framfor tvang»-modellen**
Prosjektleder: Frode F. Jacobsen

Det er et mål at personer med demens skal oppleve god livskvalitet og en meningsfull hverdag i sykehjem. Kompetente ansatte som trives og blir værende i jobben har betydning for om dette lykkes.

Norske myndigheter forventer at praksis i sykehjem skal være basert på forskning og god erfaring, og at ny kunnskap raskt skal komme pasientene til gode. Det samme gjelder oppfølging av nye lover og forskrifter. Likevel viser flere studier at det er krevende å implementere og ta ny kunnskap i bruk i den praktiske hverdagen på institusjonene. Dette forklares med at implementering påvirkes av et samspill mellom en rekke faktorer og rammebetingelser som blant annet økonomi, ledelse, personalets kompetanse med mer.

Implementering av ny kunnskap

Å implementere betyr å iverksette ny kunnskap, nye modeller og nye ideer til praktisk handling. Det er behov for forskning om hvilke faktorer som kan fremme og hemme omsetting av ny viten til virksom praksis i helseinstitusjoner.

«Tillit Framfor Tvang» (TFT- modellen)

I forskningsprosjektet MEDCED tar vi sikte på å utvikle kunnskap om implementering av en beslutningsstøttemodell «Tillit Framfor Tvang» (TFT- modellen). TFT- modellen skal hjelpe personalet med å utvikle tillitsskapende tiltak heller enn tvang. Den baseres på Pasientrettighetslovens kapittel 4A fra 2009 som regulerer bruken av tvang overfor personer uten samtykkekompetanse, og på forskningsbasert kunnskap om samhandling mellom personalet, personer med demens og deres pårørende.

Mindre uro - mindre bruk av tvang?

TFT-modellen er basert på Ingelin Testad sin doktorgradsavhandling som viste at en beslutningsstøttemodell med to - dagers personalundervisning og påfølgende veiledning en time i måneden gjennom et halvt år, bidro til å redusere bruk av tvang og psykofarmaka overfor personer med demens i sykehjem. Resultatene viste også at beboerne ble mindre urolige. Disse positive resultatene danner grunnlaget for MEDCED-prosjektet, hvor Testads undervisnings- og veiledningsopplegg skal prøves ut i større skala i flere kommuner på Vestlandet. MEDCED- studien skal dessuten se nærmere på hvordan og i hvilken grad organisatoriske og kontekstuelle forhold i sykehjem innvirker på hvordan personalet lærer og anvender beslutningsstøttemodellen.

Finansiering og organisering

Norges Forskningsråd finansierer studien som er forankret i HiB ved Senter for omsorgsforskning Vest. Studien gjennomføres i samarbeid med Utviklingssentrene for sykehjem i Vest, Regionalt kompetansesenter for Eldremedisin og samhandling (SESAM) i Helse Vest, høgskolene Betanien, Sogn og Fjordane og Stord-Haugesund.

Målet med MEDCED er todelt

For det første å evaluere i hvilken grad en beslutningsstøttemodell basert på undervisning og veiledning fører til redusert bruk av tvang og psykofarmaka i et større antall sykehjem. For det andre å utvikle og systematisere kunnskap om faktorer som kan fremme eller hemme implementering i sykehjemmene. Dersom MEDCED-prosjektet viser seg å være vellykket kan implementering av denne modellen videreføres til sykehjem i resten av landet.

Senter for
omsorgsforskning
N O R D - N O R G E

NORD-NORGE

Årsmelding Nord-Norge

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Nord-Norge ble etablert i 2008, og er en integrert del av Institutt for helse- og omsorgsfag (IHO) ved Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø (UiT).

Professor Torunn Hamran er faglig leder i 50%-stilling og Anne Serine Fottland ble ansatt i kombinert stilling som daglig leder og faglig veileder (Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT)) i 50 + 50 % stilling 1.1.2012.

Fra høsten 2011 ble senteret organisert som egen forskningsgruppe under IHO: Flerfaglig forskningsgruppe for helse- og omsorgstjenester i kommunene/ Senter for omsorgsforskning (FHO/SOF). Professor Ketil Normann er forskningsgruppeleder i 20 % stilling.

PERSONER TILKNYTTET SENTER FOR OMSORGSFORSKNING/FORSKNINGSGRUPPEN

Ketil Normann, professor

Torunn Hamran, professor

Anne Serine Fottland, master i helsefag

Toril Agnete Larsen, 1. lektor

Anne-Margrethe Støback, lektor under 1. lektorkvalifisering

Mari Woolf Skaalvik, førsteamanuensis/post-doc.

Aud-Mari Sohini Fjelltnun, Ph.D- helsevitenskap

Siri Moe, førsteamanuensis

Cathrine Arntzen, førsteamanuensis/post-doc.

Kenneth Asplund, professor II

Astrid Norberg, professor II

Bodil H. Blix, stipendiat
Kirsti Kuosa, stipendiat
Britt Normann, stipendiat
Astrid Gramstad, stipendiat
Per Jørgen Langø Kristiansen, stipendiat
Rita Kristin Klausen, stipendiat
Eirik Lind Irgens, stipendiat
Lill Sverresdatter Larsen, stipendiat

Margrethe Kristiansen, Linn Sparby og Ingrid Drageset er stipendiater ved senteret, men tilhører andre forskningsgrupper da deres hovedveiledere tilhører andre forskningsgrupper ved IHO. De tre stipendiatene er assosierte medlemmer i FHO/SOF.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

- *Identity preserving care for persons with Alzheimer's disease and their families – a health promoting longitudinal controlled intervention study.*
Forskningsprosjektet har følgende samarbeidspartnere fra IHO: Professor/sykepleier Kenneth Asplund (prosjektleder), professor/sykepleier Astrid Norberg, post-doc/sykepleier Mari Wolff Skaalvik, professor/sykepleier Ketil Normann og universitetsstipendiat/sykepleier Per Jørgen Langø Kristiansen. I tillegg er PhD/sykepleier Aud-Mari Sohini Fjelltnu prosjektmedarbeider.
Eksterne samarbeidspartnere: Professor/psykolog Martin Eisemann, Institutt for psykologi, UiT og overlege/PhD Torgeir Engstad, UNN. I tillegg har prosjektet samarbeidspartnere i Sverige.
Forskningsprosjektet har fått 3. mill. kroner fra Norges forskningsråd.
En universitetsstipendiatstilling er knyttet til prosjektet fra 1. august 2012. Hovedveileder for stipendiaten er Mari Wolff Skaalvik og biveiledere er Ketil Normann og Astrid Norberg.
- *Life-stories, engagement and health problems of elderly persons in northern areas, with consequences for care services.*
Forskningsprosjektet, som er et paraplyprosjekt, har følgende samarbeidspartnere: Professor Ketil Normann (prosjektleder), professor Ingunn Elstad, professor Torunn Hamran, stipendiat Bodil Hansen Blix, stipendiat Ingrid Drageset og stipendiat Kirsti Inkeri Kuosa.
Stipendiatene har utviklet sine delprosjekt under paraplyprosjektet:
Stipendiat Bodil Hansen Blix (universitetslektor/sykepleier): *Sámi life-*

stories. Experiences with ageing, health and illness.

Hovedveiledere: Professor/sykepleier Ketil Normann, IHO, UiT

Biveileder: Professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, IHO, UiT

Stipendiat Ingrid Drageset (universitetslektor/sykepleier): *Muligheter for personer med demenssykdom som bor i sykehjem i Troms til å føre et meningsfylt liv ut fra sine tidligere interesser, aktiviteter og vaner.*

Hovedveileder: Professor/filosof/sykepleier Ingunn Elstad, IHO, UiT

Biveileder: Professor/sykepleier Ketil Normann, IHO, UiT

Stipendiat Kirsti Inkeri Kuosa (universitetslektor/sykepleier): *Engagement in life of elderly persons with health problems, in a life-story context.*

Hovedveileder: Professor/sykepleier Ketil Normann, IHO, UiT

Biveileder: Professor/filosof/sykepleier Ingunn Elstad, IHO, UiT

Forskningsprosjektet har fått 6. mill. kroner fra Norges forskningsråd.

- Stipendiat Astrid Gramstad (universitetslektor/ergoterapeut): *Å få og å ta i bruk eit teknisk hjelpemiddel – brukaren sitt perspektiv.*

Hovedveileder: Professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, IHO, UiT

Biveileder: Førstemanuensis/sykepleier Sissel Lisa Storli, IHO, UiT

- Stipendiat Linn Sparby (vernepleier): *Bruk av tvang hos personer med psykisk utviklingshemming med alvorlig utfordrende atferd.*

Hovedveileder: Førstemanuensis/sosiolog/sykepleier Aud Obstfelder, IHO, UiT

Biveileder: Professor/vernepleier Karl E. Ellingsen, Høgskolen i Harstad/Høgskolen i Sør-Trøndelag.

- Stipendiat Margrethe Kristiansen (sykepleier): *Styring og styringsutfordringer ved offentlige sykehjem i spenning mellom fag og økonomi.*

Hovedveileder: Førstemanuensis/sosiolog/sykepleier Aud Obstfelder, IHO, UiT

Biveileder: Professor/cand.oecon. Knut Ingar Westeren, Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT)

- Stipendiat Britt Normann (fysioterapeut): *Spesialisert fysioterapi i MS-poliklinikk – innhold og betydning for pasienter og kommunefysioterapeuter.*

Hovedveileder: Førstemanuensis/fysioterapeut Siri Moe, IHO, UiT

Biveiledere professor II/lege Knut Sørgaard og professor II/lege Rolf Salvesen, IKM, Nordlandssykehuset.

- *Et samhandlings- og brukerperspektiv på lærings- og mestringsprosesser hos personer med hjerneslag og deres pårørende.*

Et post-doc-prosjekt ledet av post-doc/førstemanuensis/ergoterapeut Cathrine Arntzen, IHO/UiT/UNN

- *Smertevurdering av eldre pasienter med demens som bor på sykehjem*
Prosjektet ledes av 1. lektor/sykepleier Toril Agnete Larsen.
- *Omsorgsregimer for yngre og eldre brukere i hjemmetjenesten*
Forskningsprosjektet er på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet. Prosjektet ledes av professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, IHO, UiT. Prosjektmedarbeider: Førstemanuensis/fysioterapeut Siri Moe, IHO, UiT Rapport publisert i 2012, men prosjektet fortsetter.
- *Samhandling og brukermedvirkning i samisk forvaltningsområde knyttet til hjemmeboende eldre som har demenssykdom.*
Prosjektet ledes av professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, IHO, UiT. Stipendiat Lill Sverresdatter (master i helsefag/sykepleier). Professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran er hovedveileder og professor/sykepleier Ketil Normann er biveileder.
- *Behandlingskjeden fra spesialist til kommunehelsetjeneste: Fysioterapitjeneste til pasienter med neurologiske lidelser.*
Prosjektleder: Førstemanuensis/fysioterapeut Siri Moe
Stipendiat: Eirik Lind Irgens (master i helsefag/fysioterapeut)
Hovedveileder: Førstemanuensis/fysioterapeut Siri Moe og biveileder professor/sosiolog/sosionom Nils Henriksen.
- *Forståelse og tilnærming til personer med demenssykdom når atferden endrer seg.*
Prosjektleder Anne-Margrethe Støback (universitetslektor/sykepleier) – under 1. lektorkvalifisering
- *Brukermedvirkning og innsikt blant alvorlig psykisk syke*
Stipendiat/familieterapeut Rita Klausen
Hovedveileder: Professor/psykiater Svein Haugsgjerd
Prosjektleder og biveileder: Førstemanuensis/filosof Geir Lorem
- *Kunnskapsutveksling i det daglige arbeidet i sykehjem*
Daglig leder for SOF Anne Serine Fottland (master i helsefag/sykepleier)

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

Ulike faglige aktiviteter, forskning og utviklingsarbeid ved senteret er blitt presentert i flere møter og konferanser, blant annet under Forskningsdagene ved UiT, på fellessamlinger for alle de regionale sentrene og på Omsorgsforskningskonferansen «Et nordisk blikk på samhandling». Faglig leder har deltatt med innlegg på dagsseminar i Kunnskapsbanken, og satt i panelet på Helseleders konferanse i oktober, der målet var å oppsummere kompetansebehov, utfordringer og muligheter knyttet til kompetanse, samt å diskutere hvordan en kan samhandle bedre for å møte

kompetansebehov og kompetanseutvikling, for bedre samordning av ressurser og tydeliggjøring av ansvar.

I samarbeid med blant annet USHT, Demensfyrtårnet og Nasjonalforeningen for folkehelsen var senteret delaktig i planlegging og gjennomføring av Demensdagene i Tromsø i september. Forskning ved senteret relatert til personer med demenssykdom er også i 2012 blitt presentert på «Pårørendeskole» i Tromsø samt at pågående forskning og utviklingsarbeid er presentert i undervisningssammenhenger for ulike bachelor- og mastergradsprogram innen helsefag.

Senteret har på oppdrag fra Helsedirektoratet fortsatt arbeidet i forbindelse med prosjektet «Satsningsområder innen helse- og omsorgstjenestene til den samiske befolkningen» for deltakere fra kommunene innen forvaltningsområdet for samisk språk. I den forbindelse har senteret arrangert arbeidsseminar for prosjektgruppene i februar og oktober, og gjennomført veiledning av prosjektgruppene. Senteret var også ansvarlig for ferdigstilling av rapporten «Samiske satsninger – Utvalgte samiske fagtema» som ble oversendt til Helsedirektoratet i desember.

Senteret samarbeider med USHT Troms om utgivelsen av Fagnytt i Nord, som kommer ut med fire utgivelser pr. år. Senteret overtok redaktøransvaret i 2012. Fra 2012 er senteret representert i alle Fag- og samarbeidsrådene for USHT i Finnmark, Troms og Nordland.

Det er avholdt en nettverkssamling for USHT, Nord-Norge og Nasjonalt utviklingscenter for sykehjemstjenester til den samiske befolkningen 2012. Samlingen var på to dager, og ansvarlige ledere for virksomhetene ble invitert til å delta på en av dagene. På samlingen ble lokale utviklingsarbeidere og forskning presentert, og utfordringer lokalt ble diskutert.

Senteret tilbyr og gjennomførte veiledning til USHT, og dette omfattet blant annet veiledning i prosjektarbeid, anbefaling av litteratur, bearbeiding av data og rapportskrivning. Senteret var videre representert i styringsgrupper for ulike USHT-prosjekt og samarbeidet med USHT og andre aktører i planlegging av ulike konferanser som skal gjennomføres i 2013.

Senteret har fortsatt sitt samarbeid med forskere ved Syddansk Universitet, og arrangerte i juni et todagers seminar om praksisnær forskning med gjester fra det danske universitetet. I den forbindelse hadde vi også et to-ukers studiebesøk av en Ph.D - stipendiat fra Universitetet i Nuuk, Grønland. Hun hadde i denne perioden egne faglige møter med senterets stipendiater, deltok i møte med senterets forskningsgruppe og deltok på veiledning av en prosjektgruppe i Finnmark. I november hadde senteret på nytt besøk av forskere fra Syddansk Universitet, og de enkeltes arbeid ble presentert.

Stipendiat Bodil H. Blix gjennomførte et to-ukers studiebesøk ved University of British Columbia, Canada, og holdt i den forbindelse en gjesteforelesning med tittelen «Health care and elderly Sami people in Norway – How can we overcome “culturalism”?». Flere av stipendiatene ved senteret har for øvrig utviklet samarbeid med Karlstad Universitet Sverige vedrørende narrativ forskning, og forskningsgruppa ved senteret står ansvarlig for månedlige seminar som er åpne for alle vitenskapelig ansatte ved IHO.

PUBLIKASJONER

VITENSKAPELIGE ARTIKLER M/FAGFELLEVRDERING

- Henriksen, N.; Normann, H.K.; Skaalvik, M.W. (2012) *Development and Testing of the Norwegian Version of the Clinical Learning Environment, Supervision and Nurse Teacher (CLES+T) Evaluation Scale*. International Journal of Nursing Education Scholarship Volum 9. (1).
- Skaalvik, M. W.; Normann, H.K.; Henriksen, N.O. (2012) *Nursing homes as learning environments: The impact of professional dialogue*. Nurse Education Today 2012. ISSN 0260-6917.s doi: 10.1016/j.nedt.2011.03.001.
- Blix, B.H.; Hamran, T.; Normann, H.K. (2012). *Indigenous Life Stories as Narratives of Health and Resistance: A dialogical narrative analysis*. Canadian Journal of Nursing Research Volum 44.(2) s. 64-85
- Drageset I., Normann K. & Elstad I. (2012) *Familie og kontinuitet: Pasienter med demenssykdom i sykehjem*. Nordisk tidsskrift for helseforskning 1, 3-19.
- Normann, B.; Salvesen, R.; Moe, S.; Sørgaard, K. (2012) *Neurological physiotherapy as part of MS out-patient clinics - patients' experiences and satisfaction*. Physiotherapy Theory and Practice Volum 28.(2) s. 108-118.
- Normann, B.; Sørgaard, K.; Salvesen, R.; Moe, S. (2012) *Contextualised perceptions of movement as a source for expanded insights - People with Multiple Sclerosis' experience with physiotherapy in a hospital's out-patient clinic*. Physiotherapy Theory and Practice 2012
- Gramstad, A.; Storli, S.L.; Hamran, T. (2012). «Do I need it? Do I really need it?» *Elderly peoples experience of unmet assistive technology device needs*. Disability and Rehabilitation: Assistive Technology: 1-7.
- Ervik, B.; Asplund, K.A. (2012) *Dealing with a troublesome body: a qualitative interview study of men's experiences living with prostate cancer treated with endocrine therapy*. European Journal of Oncology Nursing 2012; Volum 16.(2) s. 103-108
- Klausen, R.K. (2012) *Den poetiske innsikten i praksis. Om å skrive gode faglige essay*. Tidsskrift for psykisk helsearbeid 2012 (2). ISSN 1503-6707.s 164 - 170.
- Arntzen, C.; Elstad, I. (2012) *The bodily experience of apraxia in everyday activities:*

a phenomenological study. Disability and Rehabilitation 2012. ISSN 0963-8288.s 63 - 72.s doi: 10.3109/09638288.2012.687032.

Ervik, B.; Nordøy, T.; Asplund, K.A. (2012) *In the Middle and on the Sideline: The experience of spouses of men with prostate cancer*. Cancer Nursing 2012. ISSN 0162-220X.s doi: 10.1097/NCC.obo13e31824fe1ef.

Kitzmuller, G.E.; Asplund, K.A.; Haggstrøm, T. (2012) *The Long-Term Experience of Family Life After Stroke*. Journal of Neuroscience Nursing 2012; Volum 44 (1). ISSN 0888-0395.s E1 - E13.s doi: 10.1097/JNN.obo13e31823ae4a1.

INNSENDTE ARTIKLER

Blix, B.H., Hamran, T. and Normann, H.K.: «*The old Sami*» – *who is he and how should he be cared for. A discourse analysis of official Norwegian documents regarding care services for elderly Sami* (Akseptert for publisering i Acta Borealia 2013).

RAPPORTER

Hamran, T.; Moe, S. *Yngre og eldre brukere av hjemmetjenesten - ulike behov eller forskjellsbehandling. Flerfaglig praksis i et interaksjonsteoretisk perspektiv*. (2012) Senter for omsorgsforskning rapportserie nr. 3/2012 ISBN 978-82-91313-87-0.

PROSJEKT

Nye styringsverktøy i møte med etablerte praksis i offentlige sykehjem

Margrethe Kristiansen, Phd stipendiat ved Institutt for helse- og omsorgsfag ved Universitetet i Tromsø. Veiledere er førsteamanuensis Aud Obstfelder (UiT) (hovedveileder) og professor Knut Ingar Westeren ved HiNT (biveileder).

Offentlig sektor har de siste 20 årene gjennomgått flere moderniseringsreformer som har vektlagt bruk av nye styringsverktøy. Styringsverktøy forstås som sentrale virkemiddel i koordineringen av alt offentlig arbeid og handler om å påvirke praksis på en bevisst og planmessig måte. Styringsverktøy anvendes ulikt i offentlige organisasjoner og deres virkning på utøvelsen av praksis varierer. I denne studien skal jeg undersøke hvordan nye styringsverktøy kommer til uttrykk i offentlige sykehjem og deres virkning på utøvelsen av arbeidet til ledere og klinikere i praksis.

Bakgrunn

Bæreevne til den norske velferdsstaten er under press. Helse- og omsorgstjenester vokser og det er økende bekymring for de påfølgende økonomiske forpliktelser en slik vekst medfører. Dette presser frem bruk av nye styringsverktøy som i stor grad er inspirert av markedsideologisk tenkning, kjent som New Public Management (NPM). I offentlige dokumenter presenteres denne type markedsinspirerte styringsverktøy som løsning på de utfordringer som hefter ved velferdsstatens tradisjonelle og mer byråkratiske styringsform. Hensikten er å øke effektiviteten og kvaliteten ved produksjonen av offentlige tjenester. Hvilken gjennomslagskraft bruken av nye styringsverktøy får i den offentlige helse- og omsorgstjenesten fremstår derimot som uklar og debatteres stadig.

Tidligere forskning på moderniseringsreformer viser flere utfordringer ved innføring av markedsinspirerte styringsverktøy i offentlig sektor. En utfordring ligger i styringsverktøyenes løse og abstrakte karakter, noe som åpner for tolkningsfrihet og variasjon i måten de integreres og anvendes. Det viser seg at styringsverktøyenes intensjoner ikke alltid gjenspeiles i praksis. En rendyrkning i bruk av nye styringsverktøy der formelle standarder blir tilfredsstillt, samt at rutiner og regler blir fulgt, gjenfinnes kun i teoretiske analyser. I praksis vil forskjellige styringsverktøy virke side om side, i et samspill som åpner for tolkningsfrihet og variasjon i måten de integreres og anvendes.

Situasjonen kompliseres ytterligere med henblikk på kompleksiteten ved den offentlige helse- og omsorgstjenesten. Produksjonen av helse- og omsorgstjenester kjennetegnes av et arbeid preget av høy faglig autonomi med mindre bruk av nedfelte standarder. Arbeidet er vanskelig å måle og er lite systematisk dokumentert. Arbeidets komplekse karakter gjør det vanskelig å undersøke hvordan nye styringsverktøy virker inn på utformingen av arbeidet. Tilsvarende er det vanskelig å synliggjøre hvorvidt kontekstuelle faktorer ved arbeidet virker inn på bruken av nye styringsverktøy.

Hensikten med studien

Hensikten med studien er å undersøke hva som skjer i offentlige sykehjem når nye styringsverktøy innføres. Studien har som hovedhensikt å undersøke hvordan nye styringsverktøy tas opp, oppleves og anvendes blant ledere og klinikere i offentlige sykehjem, og forstå hvordan nye styringsverktøy virker inn på utforming av arbeidet. Studien innebærer ingen evaluering nye styringsverktøy som sådan, men handler derimot om å forstå de muligheter og begrensninger ved bruken av nye styringsverktøy sett i lys av det arbeidet som utøves på ulike organisatoriske nivå i offentlige sykehjem.

Det er gjort lite forskning på betydningen av nye styringsverktøy brukt i offentlige sykehjem. Tidligere forskning på moderniseringsreformer vektlegger i hovedsak endringer ved offentlig styring fra et makroperspektiv fremfor fokus på den enkelte offentlige organisasjon. Forskning på dette området fra et mikroperspektiv vil derfor være relevant både for kunnskap om dagens styringspraksis i offentlige sykehjem og for fremtidige utvikling av tilpassede styringsmodeller i sykehjem.

Metode

Studien anvender både kvalitativ og kvantitativ metode. Studiens kvalitative data omfatter 19 semistrukturerte intervju av 10 ledere og 9 klinikere, samt 3 ukers feltarbeid. Informantene er rekruttert fra tre ulike sykehjem fra tre kommuner i Troms fylke og representerer ulike organisatoriske nivå i sykehjem. Utvalgte kommuner var alle organisert etter flat struktur og opererte med skriftlige tjenestemål for driften i sykehjem, enten som serviceerklæring eller i form av plandokumenter. De kvalitative dataene ble innhentet våren 2012. Studiens kvantitative data innhentes i form av en survey undersøkelse fra et større utvalg og vil ta for seg tema som springer ut fra den kvalitative analysen. De kvantitative dataene innhentes i 2013.

Analyseprosessen av det kvalitative datamaterialet er i full gang. Mønstre og prosesser som begynner å ta form vurderes i lys av relevant forskning og teori. Prosessen er krevende, men spennende. Studien avsluttes våren 2015 og skal ende opp med en doktoravhandling bestående av tre artikler og en sammenskriving.

Senter for
omsorgsforskning
M I D T - N O R G E

M I D T - N O R G E

Årsmelding Midt-Norge

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge er lokalisert til Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT), med kontoradresse Steinkjer.

Senter for omsorgsforskning Midt-Norge legger vekt på omsorgsutfordringer, kompetanseutvikling og formidling i kommuner i regionen. Dette vektlegges ved at økt kvalitet på omsorgstjenestene skal komme samfunnet og innbyggerne til gode. Vår forskning skal bidra til å styrke fag- og metodeutvikling. Senteret skal gjennom sin aktivitet styrke praksisnær forskning og utvikling i kommunene. Senterets aktivitet skal skje i samarbeid mellom kommuner, høgskoler og andre relevante forskningsmiljø.

Senteret skal:

- Være en nasjonal/regional og lokal ressurs innen forsknings- og utviklingsarbeid
- Tilrettelegge for at fordringer og behov defineres i og av kommunene. Dette skal danne grunnlag for utvikling og forbedring av omsorgstjenesten

LEDELSE

Kirsten Lange, daglig leder

Ove Hellzen, faglig leder

PROSJEKTANSATTE

Hildfrid Brataas, forsker/førstemanuensis

Karin Torvik, forsker/førstemanuensis

Kirsti Torhjøl, forsker/førstemanuensis

Bente Nordtug, forsker/førstemanuensis

Ingela Enmarker, forsker/førsteamanuensis
Rigmor Einang Alnes, høgskolelektor/stipendiat
Gunn Eva Myren Solum, stipendiat
Siri Andreassen Devik, stipendiat

Senterets overordnede oppgave er i første rekke å styrke praksisnær og forskningsbasert kunnskap i omsorgssektoren og formidle denne kunnskap og erfaring til regionenes kommuner.

Sentrale arbeidsområder er i hovedsak innenfor fagområdene :

- Eldre
- Funksjonshemmede
- Rus/psykiatri
- Aktiv omsorg
- Velferdsteknologi
- Samhandlingsreformen
- Folkehelse

Alle områder er til dels overlappende og må sees i et helhetlig perspektiv.

Sentralt i arbeidet med disse oppgavene er å knytte og å opprettholde kontakt med aktuelle miljøer innen de enkelte kommuner. Her har senteret et særskilt ansvar for samarbeid med Utviklingssentrene (USHT) i regionen.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Forskningsfaglig bistand fra SOF Midt-Norge er spesielt rettet mot Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester, hvor senterets innsats har fokus på forskningsfaglig veiledning og metodeforståelse.

SOF Midt-Norge har to stipendiatstillinger tilknyttet senteret. Prosjektene omhandler «Dagtilbud for personer med demens som bor hjemme» og «Opplevelse og erfaringer hos eldre aleneboende med kreft i rurale strøk».

AVSLUTTEDE PROSJEKT I 2012:

- *Fysisk og psykisk helse hos kvinner og menn over 65 år med kjæledyr.* HUNT data. Artikkel publisert i Journal of Public Health 2012. Av Ingela Enmarker.
- *Smertekartlegging av eldre personer med nedsatt kognitiv funksjon.* Artikkel publisert i tidsskriftet Best Practice Psykiatri/ Nevrologi/ Geriatri mai 2012. Av Karin Torvik.
- *Vil ikke klage – vil ikke plage.* Artikkel publisert i Kreftsykepleien nr.4 2012. Av Guri Bitnes Wiik, Siri Andreassen Devik og Ove Hellzen.
- *Prosjekt knyttet til Opplevelse og erfaringer hos eldre alene boende med kreft i rurale strøk i Nord-Trøndelag.* Rapport.
- *Forundersøkelse ernæring.* Ålesund Kommune. Rapport.
- *IPLoS som sykepleiefaglig vurderingsverktøy.* Rapport.
- *Evalueringsprosjekt i Overhalla kommune knyttet til kvalitetsutvikling og forflytning.* Opplærings DVD. Rapport.
- *Delprosjekt angående hospitering, kunnskapsoverføring, kunnskapsutvikling for kommunehelsesamarbeidet i Inn-Trøndelag.* Rapport.
- *Velferdsteknologi for hjemmeboende eldre.* Rapport.
- *Kolsprosjektet i Værnesregionen.* Rapport.
- *Kreft og lindring i Værnesregionen.* Rapport.
- *Rapportskriving, arbeidsprosess, faser, resultat.* Arbeidsnotat
- *Evaluering av Mestring i lag-sammen om rehabilitering. Prosjekt ved Namdal rehabilitering.* Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling. Rapport.

PÅGÅENDE PROSJEKTER FRA 2012 - VIDerefØRINGER I 2013

- *Årsakssammenhenger ved mild psykisk lidelse og ME.* Oppdrag Helse Midt-Norge og Smednes Trivselsgård. Forsker Hildfrid Brattås.
- *3-årig prosjekt for bedre kunnskap om demenssykdom og samfunnsøkonomi.* (2011–2014) Oppdragsgiver er Helsedirektoratet. Koordinering, ledelse fra alderspsykiatrisk forskningssenter, Sykehuset Innlandet. Forsker Karin Torvik er utleid fra SOF som prosjektkoordinator i Nord-Trøndelag i 50% stilling.
- *Palliasjon i rurale strøk.*
- *Utprøving av kommunal behandlingseenhet - erfaringer og utfordringer i bruk av akutt plasser i sykehjem.* Overhalla kommune.
- *Mitt hjem - min arbeidsplass. Utviklingshemmedes syn på situasjoner som de opplever som problematiske og utfordrende i forbindelse med at de mottar hjelp i eget hjem.*
- *Smertekartlegging av eldre personer med ulik grad av kognitiv svikt.*
- *Evaluering av Senter for Omsorgsforskning sin virksomhet i forhold til*

Utviklingssentrene i Midt-Norge.

- *Dialogkafeer og refleksjonsgrupper som et virkemiddel i kontinuerlig forbedringsarbeid i hjemmetjenestene.*
- *Forflytningsteknikk i pleie- og omsorgstjenestene, implementering av kvalitetsstandard i klinisk praksis i og studentpraksis. Overhalla kommune*
- *Hjelp til selvhjelp for personer med neurologiske skader og sykdommer. Kristiansund kommune.*
- *Evaluering av prosjekt Forebyggende hjemmebesøk. Ålesund kommune*
- *Velferdsteknologi for hjemmeboende eldre. Utprøving i treningsleiligheter Steinkjer kommune. Følgeforskningsprosjekt.*
- *Prosjektplan spillteknologi på Sunnmøre. Statusrapport 30.11.2012.*

FORMIDLING

Hjemmesiden til senteret (www.omsorgsforskning-midt.no) holdes jevnlig oppdatert med nyheter og artikler som til enhver tid er relevant for senterets aktiviteter.

SOF Midt-Norge sin formidling og deling av kunnskap har ellers i 2012 vært konsentrert om deltagelse på kommunale, regional og nasjonale konferanser, informasjon til høgskolene i regionen, samarbeide med KS og Fylkesmannsembetene i regionenes tre fylker.

PUBLIKASJONER

ARTIKLER

- Olsen, R.M., Hellzén, O., Skotnes, L.H., Enmarker, I. *Content of nursing discharge notes: associations with patient and transfer characteristics.* Open Journal of Nursing 2012 ;Volum 2. (3) s. 277-287. Available: <http://www.SciRP.org/journal/ojn/>
- Grav, S., Stordal, E., Romild, U.K., Hellzén, O. *The Relationship among Neuroticism, Extraversion, and Depression in The HUNT Study: In Relation to Age and Gender.* Issues in Mental Health Nursing 2012 ;Volum 33. (11) Suppl. No 11 s. 777-785
- Grav, S., Hellzen, O., Romild, U.K., Stordal, E. *Association between socialsupport and depression in the general population: the HUNT study, a cross-sectional survey.* Journal of Clinical Nursing 2012 ;Volum 21. (1-2) s. 111-120.
- Enmarker, I., Hellzén, O., Ekker, K., Berg Trønsdal, A.G., *Health in Older Cat and Dog Owners: The HUNT-study.* Scandinavian Journal of Public Health
- Moe, A., Enmarker, I., Hellzén O. *Daily Life for Chronically Ill Older Persons,*

- Nursing Reports, 2012, 2, e8. Available: <http://www.pagepressjournals.org/index.php/nursing/issue/archive/012>
- Skotnes, L.H., Omli, R., Hellzén, O., Kuhry, E. *Urinary incontinence in nursing home residents*, Open Journal of Nursing, 2012, 2(2): 116-122. Available: <http://www.SciRP.org/journal/ojn/>
- Moe, A., Hellzén, O., Ekker, K., Enmarker, I. *Inner strength in relation to perceived physical and mental health among the oldest old people with chronic illness*, 2012, Aging and Mental Health, Available: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22934801>, DOI:10.1080/13607863.2012.717257
- Wiik, G.B., Devik, S.A., Hellzén, O., *Vil ikke klage, vil ikke plage*, Kreftsykepleien, 2012, nr.4, 10-17.
- Blindheim, K., Thorsnes, S.L., Brataas, H.V., Dahl, B. M. (2012) *The role of next of kind of patients with cancer: learning to navigate unpredictable caregiving situations*. Journal of Clinical Nursing, doi: 10.1111/j.1365-2702.2012.04349.x
- Hellesø, N.S., Brataas, H.V. (2012) *Kvalitetsutvikling med fokus på pasientforflytning og ansattes helse*. Nordisktidsskrift for sygeplejeforskning;1(3)222-232.
- Torvik, K. (2012) *En studie om sykehjemspasienter i Norge*. Tidningen Å, nr.1/2012, s.28-29.
- Torvik, K. (2012) *Smertekartlegging hos personer med nedsatt kognitiv funksjon* BestPractice Psykiatri/Neurologi/Geriatri Nr 10, Mai 2012, 3. årgang 32-35

RAPPORTER

- Devik, S.A., Hellzen, O. *Velferdsteknologi og hjemmeboende eldre : hvilke gevinster er oppnådd med velferdsteknologi som kommunikasjonsstøtte for hjemmeboende eldre i kommunehelsetjenesten? –Og hva kan påvirke utbyttet? En systematisk litteraturstudie*. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag 2012 (ISBN 978-82-7456-648-4) 35 s. Høgskolen i Nord-Trøndelag. Rapport (79), HiNT
- Hallem, U.L, Bjerkan, J., Brataas, H.V. (2012) *IPLOS som sykepleiefaglig vurderingsverktøy – behov for og nytte av kompetansehevende utviklingsarbeid*. HiNT-Rapport 80 /2012. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag.
- Brataas, H.V., Moe, A. (2012) *Hospitering – kunnskapsutvikling – kunnskapsoverføring*. Rapport på oppdrag fra Kommunehelsesamarbeidet Inn-Trøndelag og Distriktsmedisinsk senter Inn-Trøndelag. Senter for omsorgsforskning Midt-Norge, <http://omsorgsforskning-midt.no/>
- Brataas, H.V., Torvik, K. (2012) *Arbeidsprosess, faser og resultat*. Arbeidsnotat. Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag. Arbeidsnotat nr. 247. Tilgjengelig på: http://brage.bibsys.no/hint/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_30334/1/Arb.notat%20247.pdf
- Storflor, K.D., Pettersen, I.M., Wostryck, R., Torvik, K. *Arbeidsnotat Kreft og lindring i Værnesregionen. Økt kompetanse og økt samhandling om felles*

utfordringer. Høgskolen i Nord Trøndelag Kompendium. Steinkjer 2012
Sæther, T. S., Bjørgvik, H.H., Torvik, K. *KOLS- prosjektet i Værnesregionen.*
Økt kompetanse og bedre samhandling i helsetjenesten i Værnesregionen
Høgskolen i Nord Trøndelag Kompendium. Steinkjer 2012

PROSJEKT

Vil ikke klage – vil ikke plage

Siri A. Devik, Spesialsykepleier og PhD-stipendiat ved Høgskolen i Nord-Trøndelag og Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge

Artikkelen er publisert i *Kreftsykepleie* (4/2012) og beskriver en case-studie av fem enslige eldre med langt kommet kreftsykdom i distrikts-Norge. Artikkelen er en fagartikkel basert på en tidligere artikkel publisert i *Nursing Reports* (Wiik G.B., Devik S.A., Hellzen O. (2011) «Don't become a burden and don't complain: A case study of older persons suffering from incurable cancer and living alone in rural areas.» *Nursing Reports*, Vol. 1; e3 p.7-14).

Bakgrunn

Risikoen for å utvikle kreft øker med økende alder, og en voksende eldre befolkning argumenterer for en økt framtidig oppmerksomhet på kreftsykdom og dens konsekvenser. Til tross for alvorlig sykdom og økende hjelpebehov er det viktig for de fleste eldre å få tilbringe mest mulig tid i eget hjem. Spesialisert kreftbehandling er imidlertid begrenset i utkantene og denne typen behandling og omsorg kan medføre pendling. I tillegg til kreftsykdommen kan disse pasientene være særskilt sårbare på grunn av komorbiditet, aldersrelaterte funksjonstap og endringer i det sosiale nettverket. Det eksisterer generelt lite kunnskap om eldre med kreft og spesielt i en rural setting.

Hensikt

Hensikten med studien var å utforske hvordan eldre pasienter erfarer å leve med alvorlig kreftsykdom, og det å måtte pendle til behandling.

Design og metode

Case studie. Dybdeintervju ble foretatt med fem enslige eldre (71-79 år) som alle reiste langt for å motta livsforlengende cellegiftbehandling ved en poliklinikk.

De transkriberte intervju-tekstene ble analysert ved hjelp av innholdsanalyse inspirert av Graneheim og Lundmann (2004).

Funn

Tre hovedkategorier ble funnet: Leve i spenning, slitsomme behandlingsreiser og føle seg utmattet. Utfordringene informantene fortalte om samsvarte dårlig med ressursene deres. De strevde med å forstå og håndtere symptomer og plager. Alle hadde betydelige vekttap og problemer med å få i seg nok næring. Behandlingsreisene ble beskrevet som vanskelige og energitappende. Venner og familie utgjorde den viktigste hjelpen i hverdagen. Ingen mottok hjemmebaserte tjenester på intervjutidspunktet.

Konklusjon

Det norske helsevesenets intensjon er å yte gode helsetjenester uansett hvor folk bor – men studien viser at det enda er et stykke fra ord til handling. Den kreframmedes livskvalitet står sentralt når livsforlengende behandling vurderes. Disse pasienthistoriene er viktige påminnere om ansvaret helsepersonell har for å påse at pasienter ikke pålegges for stort ansvar for egen helse og velferd.

Senter for
omsorgsforskning

S Ø R

SØR

Årsmelding Sør

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Sør ble etablert i desember 2008 og er et samarbeid mellom Universitetet i Agder og Høgskolen i Telemark. Senteret har sitt geografiske nedslagsfelt i fylkene Aust-Agder, Vest-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold. Senter for omsorgsforskning, Sør finansieres med midler fra basistilskudd fra Norges forskningsråd og Helsedirektoratet, prosjektmidler og egenfinansiering.

TILKNYTTEDE 2012

Olle Söderhamn, faglig leder
Bjørnulf Arntsen, daglig leder
Kirsti R. Bruun, koordinator
Solveig Tomstad, stipendiat
Kari Sundsli, stipendiat
Ingrid Stangeland, stipendiat
Børge Baklien, stipendiat
Marianne Eika, stipendiat
Runar Bakken, dosent
Per Gunnar Disch, forsker
Marit Skraastad, prosjektmedarb.
Kathrine Cappelen, høgskolelektor
Ulrika Söderhamn, førsteamanuensis
Bjørge Dale, førsteamanuensis

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Samlet sett så har 2012 vært et aktivt år for Senter for omsorgsforskning Sør på flere plan. Vi har hatt stor aktivitet på alle av senterets kjerneområder både når det gjelder forskning, utvikling og formidling og vi har igangsatt en rekke prosjekter innenfor alle av senterets nivåer: *samfunnsnivået*, *kulturnivået* og *personnivået*.

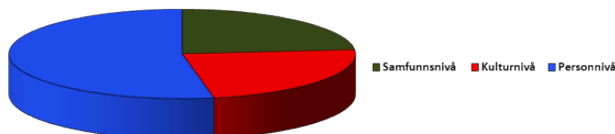
Figuren nedenfor synliggjør fordeling av prosjekter innen hvert nivå, samt noen utvalgte eksempler på prosjektene som har pågått i 2012 sortert etter nivå.

Eksempler på prosjekter på personnivå

- *Self-care and health among older home dwelling people in urban areas in southern Norway*, Kari Sundslø
- *The transition of old patients into long-term care units in nursing homes*, Marianne Eika

Eksempler på prosjekter på samfunnsnivå

- *Omsorgsplanlegging og aktiv omsorg*, Per Gunnar Disch
- *Holdninger til formell kompetanse blant ufaglærte innen pleie og omsorg*, Bjørnulf Arntsen og Runar Bakken
- *Omsorgstjenestens mange mellommenneskelige møter*, Per Gunnar Disch

- *Being old and at risk for undernutrition – Studies of aspects of selv-care among home dwelling older people and nursing home patients*, Solveig Tomstad

Eksempler på prosjekter på kulturnivå

- *Fysisk aktivitet blant voksne og eldre*, Ingrid Kjær
- *Å leve til vi dør – aktiv omsorg*, Gro Lorenzen
- *Sammen om læring og mestring*, Ragnhild Skaar og Ulrika Söderhamn

Se senterets hjemmeside www.omsorgsør.no for en fullstendig liste over senterets prosjekter

Sett under ett så har den faglige virksomheten ved senteret i 2012 hatt en tematisk bredde som på en god måte reflekterer praksisfeltets kunnskapsbehov. Prosjektene omfatter både større forskningsprosjekter og mindre utviklingsprosjekter.

PÅGÅENDE DOKTORGRADSPROSJEKTER 2012:

- Self care and health among home dwelling people in Southern Norway. Stipendiat Kari Sundslø (UiA), Førsteamanuensis, Bjørg Dale (UiA), Førsteamanuensis, Ulrika Söderhamn (UiA).
- Being old and at risk for undernutrition – Studies of aspects of selv-care among home dwelling older people and nursing home patients. Stipendiat, Solveig Tomstad (UiA).

- God psykisk helse og relasjon. Stipendiat Børge Baklien (HiT).
- The transition of old patients into long-term care units in nursing homes. Stipendiat, Marianne Eika (HiT).
- Fysisk aktivitet blant voksne og eldre. Stipendiat, Ingrid Kjær (UiA)

ANDRE PÅGÅENDE PROSJEKTER 2012:

- Omsorgsplanlegging og aktiv omsorg. Seniorrådgiver Per Gunnar Disch og høgskolelektor Kathrine Cappelen m.fl.
- Aktiv omsorg- prioriteringer, kompetanse og kompetansebehov. Per Gunnar Disch og Gro Lorentzen.
- Holdninger til formell utdanning blant ufaglærte innen kommunal pleie- og omsorgssektor. Dosent Runar Bakken og Bjørnulf Arntsen.
- Bo godt og trygt hjemme - en forstudie av Agderkommunenes bruk av velferdsteknologi. Førsteamanuensis Mariann Fossum og førstelektor Aud Findal Dahl.
- Sykepleiedokumentasjon i pleie og omsorgssektoren – Interkommunalt helseprosjekt Setesdal. Universitetslektor Grethe Vabo.
- Fra intensjon til handling - et samarbeid mellom Arendal kommune og fem frivillige organisasjoner om bærekraftig samarbeidsmodell for utvikling av medborgerskap og velferd. Seniorrådgiver Per Gunnar Disch.
- Fra kaos til kontroll – helsepersonells vurderinger og tiltak i situasjoner som fører til utagering av personer med demens. Førsteamanuensis Solveig Hauge.
- Villa Fredrikke – frivillighet i demensomsorgen. Førsteamanuensis Ulrika Söderhamn og professor Olle Söderhamn.
- Modulbasert kompetanseheving. Høgskolelektor Inger Nordlund, høgskolelektor Fred Tore Henriksen og Olav Dalland.
- Evaluering av kompetanseprogram innen lindring. Per Gunnar Disch og Vibeke Bostrøm.
- Kommunenes ansvar for å medvirke, samt tilrettelegge for forskning for den kommunale helse- og omsorgstjenesten – Utvikling av håndbok. Oddvar Førland og Per Gunnar Disch.
- Friskere liv med forebygging. Bjørg Dale.

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

I 2012 har senteret arbeidet aktivt med å styrke nettverket i regionen gjennom kommunebesøk, deltakelse på konferanser og nettverksaktiviteter i regi av statlige, regionale og kommunale myndigheter. Senteret har også hatt et nært

samarbeid mot utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester blant annet gjennom representasjon i fag- og styringsgruppene og arrangement av regionale nettverkssamlinger. Resultatet har blitt utstrakt formidlingsarbeid samt forskningsfaglig bistand og veiledning rettet mot praksisfeltet.

Senteret har også initiert faste arrangementer som forum for aldring og helse, fagdager, workshop's, etc. Videre har senteret vært aktiv i ulike typer medier som aviser, fjernsyn og radio og på denne måten bidratt til å sette den omsorgspolitiske debatten på dagsorden.

Senter for omsorgsforskning Sør ser det som svært viktig oppgave ha en bred kontaktflate til praksisfeltet. Senterets hjemmeside www.omsorgsor.no er hyppig besøkt og et viktig redskap for å kunne nå ut med vår virksomhet til de 83 kommunene og andre aktuelle aktører i regionen. På hjemmesiden legges også alle senterets rapporter tilgjengelig for nedlasting i fulltekst.

PUBLIKASJONER

- Athlin E, Larsson M, Söderhamn O. *A model for a national clinical final examination in the Swedish bachelor programme in nursing*. Journal of Nursing Management 2012; 20: 90–101.
- Dale B, Söderhamn U, Söderhamn O. *Self-care ability among home-dwelling older people in rural areas in southern Norway*. Scandinavian Journal of Caring Sciences 2012; 26: 113–122.
- Skisland A, Bjørnstad J O, Söderhamn O. *Construction and testing of The Moral Development Scale for Professionals (MDSP)*. Nurse Education Today 2012; 32: 255-260.
- Söderhamn U, Landmark B, Aasgaard L, Eide H, Söderhamn O. *Volunteering in dementia care – A Norwegian phenomenological study*. Journal of Multidisciplinary Healthcare 2012; 5: 61–67.
- Tomstad S T, Söderhamn U, Espnes G A, Söderhamn O. *Living alone, receiving help, helplessness and inactivity are strongly related to risk of undernutrition among older home-dwelling people*. International Journal of General Medicine 2012; 5: 231-240.
- Fex A, Flensner G, Ek A-C, Söderhamn O. *Self-care agency and perceived health among persons using advanced medical technology at home*. Journal of Advanced Nursing 2012; 68(5): 806-815.
- Sundsli K, Söderhamn U, Espnes G A, Söderhamn O. *Ability for self-care in urban living older people in southern Norway*. Journal of Multidisciplinary Healthcare 2012; 5: 85-95.
- Söderhamn U, Dale B, Sundsli K, Tomstad ST, Söderhamn O. *Psychometric*

testing of the Norwegian version of the Nutritional Form For the Elderly among older home-dwelling people. Journal of Multidisciplinary Healthcare 2012; 5: 121-128.

- Dale B, Söderhamn U, Söderhamn O. *Life situation and identity among single older home-living people – a phenomenological-hermeneutic study.* International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being 2012; 7: 184-56.
- Söderhamn U, Dale B, Sundsli K, Söderhamn O. *Nutritional screening of older home-dwelling Norwegians – A comparison between two instruments.* Clinical Interventions in Aging 2012; 7: 383-391.
- Fossum M, Söderhamn O, Cliffordson C, Söderhamn U. *Translation and testing of the Risk Assessment Pressure Ulcer Sore scale used among residents in Norwegian nursing homes.* BMJ Open 2012; 2: e001575.
- Dale B, Söderhamn U, Söderhamn O. *Psychometric properties of the Norwegian version of the General health Questionnaire (GHQ-30) among older people living at home.* Psychology Research and Behavior Management 2012; 5:151-157.
- Tomstad ST, Söderhamn U, Espnes GA, Söderhamn O. *Lived experiences of self-care among older home-dwelling individuals at risk of undernutrition.* Journal of Multidisciplinary Healthcare 2012; 5: 319-327.
- Sundsli K, Espnes GA, Söderhamn O. *Lived experiences of self-care among older physically active urban living individuals.* Clinical Interventions in Aging 2013; 8: 123-130.
- Skaar R, Söderhamn U. *Feriereise kan ha positiv innvirkning på pasienter med demenslidelse.* Vård i Norden 2012 ; 32(1): 22-26.
- Söderhamn U, Christensson L, Idvall E, Johansson A K, Bachrach-Lindström M. *Factors associated with nutritional risk in 75-year-old community living people.* International Journal of Older People Nursing 2012 ; 7(1): 3-10.

FAGARTIKLER

- Fensli M, Skaar R, Söderhamn U. *Frivilligsentral og offentlig omsorg - Samhandling til brukers beste.* Nordisk sygeplejeforskning 2012 ; 2(1): 74-86.
- Söderhamn U. *Tools to identify nutritional risk for older people in the home.* British Journal of Community Nursing 2012 ;17(11): Suppl. Nutrition S26-S29.

RAPPORTER

- Bakken R, Arntsen B. *Holdninger til formell utdanning blant ufaglærte innen kommunal pleie-og omsorgssektor.* Rapport 8/2012, Senter for omsorgsforskning.
- Dahl AF, Fossum M. *Bo trygt og godt hjemme- en forstudie av Agderkommunenes*

bruk av velferdsteknologi. Rapport 7/2012, Senter for omsorgsforskning.
Disch PG, Lorentzen G. *Aktiv omsorg- prioriteringer, kompetanse og kompetansebehov. Rapport 6/2012, Senter for omsorgsforskning.*
Bostrøm V, Disch PG. *Lindrende omsorg ved livets slutt. Rapport 2/2012, Senter for omsorgsforskning.*

PROSJEKT

Opplæringsprogram i Aktiv omsorg

Prosjektleder Gro Lorentzen

Senter for omsorgsforskning-Sør ved Høgskolen i Telemark har fått i oppdrag fra Helsedirektoratet å utvikle og gjennomføre et opplæringsprogram i aktiv omsorg for ansatte i helse- og omsorgstjenestene. Formålet med opplæringsprogrammet er å gi ansatte i helse- og omsorgstjenestene i alle landets fylker kompetanse i aktiv omsorg. Dette skal bidra til at den enkelte bruker har en meningsfylt tilværelse tilpasset egne interesser og funksjonsnivå. Økt kompetanse i aktiv omsorg er et viktig tiltak under handlingsplanen Kompetanseløftet 2015.

Opplæringsprogrammet er praksisnært, og tar utgangspunkt i deltakernes egne erfaringer. Det gis opplæring i hvordan aktiv omsorg kan brukes systematisk for forskjellige grupper, og ulike tilnærminger og eksempler blir tatt opp. Aksjonslæring blir benyttet som pedagogisk metode, noe som innebærer at deltakerne bruker egen arbeidsplass som arena for utøvelse av aktiv omsorg. Dette innebærer at kollegaer på arbeidsplassen får del i de kunnskaper som tas opp i opplæringsprogrammet.

Gjennom kunnskap om aktiv omsorg skal deltakerne få økt forståelse for ulike sider ved samspillet mellom kultur, aktiviteter, helse og trivsel. De skal tilegne seg praktiske ferdigheter i målretta miljøarbeid, bygge på ressurser i nettverk og lokalmiljø, og kunne samarbeide med frivillige og offentlige instanser med utgangspunkt i brukeres behov og ønsker.

Innholdet i opplæringsprogrammet benytter kategoriene i idebank for aktiv omsorg på www.utviklingssenter.no som inspirasjonskilde og oppslagsverk; fysisk aktivitet, grønn omsorg, sosiale og kulturelle aktiviteter, mat og måltider og velvære.

Målgruppa for opplæringsprogrammet er ledere og ansatte i helse- og omsorgssektoren. Frivillige, kulturarbeidere og andre interesserte kan også delta. Eksamen med 15 studiepoeng kan avlegges av deltakere med studiekompetanse eller realkompetanse. Øvrige vil motta kursbevis. Opplæringsprogrammet tilbys i alle fylker. Det går over fire samlinger på to dager. Oppstart er høsten 2013. Våren 2013 gjennomføres opplæringsprogrammet i Vestfold som pilot.

